

Pospíšil, Ivo

Filologie na Urale: nad dvěma sborníky z Iževska

Opera Slavica. 2004, vol. 14, iss. 3, pp. 59-60

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117410>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Evropy“ (s. 71) či R. Welleka, ktorý tvrdí, že: „...stará Mitteleuropa, jaká existovala za Rakouska, již není možná, ... je to spíš nostalgická nálada ... mezi Lublaní, Prahou, Terstem, Budapeští a Vídní není přílišná komunikace“ (s. 71). V tejto wellekovskej stredo-európskej skepse je aj veľa pravdy. Veď bez užších a intenzívnejších „susedských“ dialógov, nemôže vzniknúť ani širšia idea a najlepšie texty o Strednej Európe sú asi naozaj len nostalgicko – melancholickými reflexiami a pocitmi nad kedysi reálnym, ale už rozpadnutým svetom c.k. monarchie.

Stredná Európa sa však môže objaviť aj v iných, oveľa pragmatickejších súvislostiach ako jedna z možností slavistických výskumov: „*Středoevropská slavistika svou komunikační št ředovou pozicí m ůže navíc konjunkturáln ě poskytnout obecn ější výpovědní hodnotu o tomto kulturně-politickém prostoru*“ (s. 8).

Aj súčasná komparatistika hľadá svoje možnosti. Autor tento stav presne diagnostikuje a opisuje v kapitole *Hranice a křižovatky současné slovanské i neslovanské komparatistiky*, kde prezentuje rozličné školy, metodologické koncepcie a výskumné metódy, pričom jednu z nich, teóriu manuskriptológie, rozvíja aj v samostanej kapitole s názvom *O tzv. genetické kritice (teorie manuskriptologie v postmoderní perspektivě)*. Táto teória hľadájúca „stopy vznikajúce v procese tvorby – písania“, môže byť podnetná aj pre slovakistov, veď diela napr. J. Kráľa či R. Slobodu si priam vynucujú aplikáciu tejto metódy. Podobne aj kapitolu o A. Pražákovi by si mali povinne perčítať všetci slovenskí historici literatúry či kultúry, ktorí sa zamýšľajú nad historickými a kultúrnymi peripetiami česko – slovenskej jednoty či vzájomnosti.

Kniha M. Zelenku môže byť podnetným čítaním pre všetkých, ktorí o literatúre uvažujú nielen v zúžených „etno-textocentrických dimenziách“. Jednotlivé problémové okruhy, najmä z prvej časti, výrazne presahujú aj „vedecké rámce slavistického výskumu“ a majú aj pragmatický dosah, lebo naznačujú možnosti širšej komunikačnej bázy v novovznikajúcich európskych štruktúrach.

Peter Káša

Филология на Урале: над двумя сборники з Ижевска

Подходы к изучению текста. Материалы Международной конференции студентов, аспирантов и молодых преподавателей, 23-25 апреля 2002 г. Министерство образования Российской Федерации, Удмуртский Государственный Университет, Ижевск 2003.

Вестник Удмуртского университета. Филологические науки. Ижевск 2003.

Zdalo by se, že tyto dva sborníky se nepodobají: jeden vytvořili studenti a mladí vědeckí pracovníci, druhý vznikl z pera zkušených badatelů, ale rozdíl v kvalitě a nápaditosti nejsou nijak markantní; sborník mladých z mezinárodní vědecké konference je dokonce tematicky pestřejší, místy i metodologicky průraznější, je v něm však méně hloubky, „velký“ sborník je detailnější, „výpravnější“.

Sborník *Подходы к изучению текста* se na bázi textových výzkumů snaží spojit jazykovědu a literární vědu, i když formálně zde tvoří stále dva samostatné oddíly. Z lingvistické části vyzvedávám podstatné místo, které je tu věnováno historickým disciplínám.

Například **S. Popovová** (Iževsk) píše o rozpadu starého jména na materiálu staroruských hagiografií, **J. Beltjukovová** (Iževsk) se zabývá metaforismem v poezii N. Zabolockého, **O. Baranovová** (Iževsk) zkoumá reflexi slova „duša“ v naivní mytologii ruského jazyka – právě to jsou práce, které zkoumají literární text z lingvistického hlediska. Do lingvistické části přispěl také **R. Sabirov** (Iževsk) originální studií *Преподавание русского языка в школе с гендерных позиций*. Převládající feminizace školství vede k tomu, že zde dominují pořádkové, klasifikační a typologicko-metrické clusterly, které vyhovují spíše jen dívkám: muži se pak buď stávají outsidersy, nebo se musí přizpůsobit. Autor vidí jazyk jako funkci osobnosti a ve stopách Michaila Bachtina navrhuje „rozpustit“ gramatiku v stylistice. Odtud také vyplývá jeho metodická lekce, tedy střídání feminních a maskulinních výukových programů. Sabirovova studie má v literárněvědné části svůj pendant, a to práci **J. Širokovové** *Женское письмо: идея, конструкт, воплощение*, v níž autorka ženské specifikum spatřuje ve vizualizaci jazyka. Dva Španělé z Granady přispěli do sborníku studii ze španělsko-ruské interferenční sféry (problém genitivu a konstrukce se spojkou *чтобы*).

Znovu se ukazuje, kolik je v literárněvědném oddíle historických, medievistických témat, folkloristiky a specifických okruhů. Z klasiky je tu zastoupen F. Dostojevskij a Lev Tolstoj, z moderny N. Gumiljov a Leonid Andrejev, z 20. století V. Nabokov a V. Sorokin.

Filologický sborník Udmurtské univerzity v Iževsku je věnován především poetice literárního artefaktu. **T. Zverevová** studuje sémantiku vody u Lomonosova („*Я воды обрашу к вершине*“), dokládajíc, že obraz vody je specifickou manifestací kultury 18. století. V práci **G. Mosalevové** se hledá a nachází postava N. V. Gogola v Puškinově novele *История села Горюхина*, **A. Gračev** ve stati *Цитирование как творчество* zkoumá téma „maľagy“ (známé z Dona Quijota) u Gogola a v románu F. Dostojevského *Vesnice Štěpančikovo a její obyvatelé*, přičemž kriticky a polemicky posuzuje komentáře v 3. dílu Úplných sebraných spisů Dostojevského. O subjektivním „zajištění“ *letu* v poetice Osipa Mandelštamě píše D. Čerašnjaja („*Ощущение полета может возникнуть лишь тогда, когда сам разговор о полете становится полетом*“). Obrácená perspektiva v díle Iosifa Brodského je tématem studie **N. Medveděvové**.

Za klíčovou pokládám studii **T. Avtuchovičové** (Grodno) *Мотив сплетни в романе К. Вагинова Труды и дни Свистонова* (srojení „сплетни“ a „плетения словес“). Značný literárněhistorický význam má rozsáhlá publikovaná korespondence iževského „magnus parens“ **B. Kormana** a známého **B. Buchštaba** (jde o Buchštabovy dopisy), zejména zachycení dobové, poměrně tvrdé ideologické atmosféry 70.-80. let 20. století.

Sborník působí jako celek vyzrálým dojmem a akademickou akribií – je ponořen spíše do poetiky a dějin literatury než do „vysoké“ teorie, nicméně tematika a metodologické postupy vycházející z imanentních metod, ale zasahující také do hermeneutických postupů a obnažující zájem o rétoriku a studium žánrových transformací, ukazují na to, že iževská literární věda a filologie vůbec není v Ruské federaci něčím okrajovým.

Ivo Pospíšil